

Angående utvidgade skyddsföreskrifter för byggnadsminnet kv Penningen 6, "Hedbergska" huset", Gustav Adolfs församling, Sundsvalls kommun

LÄNSSTYRELSENS AVGÖRANDE

Länsstyrelsen beslutar med stöd av 3 kap. 1 § lagen (SFS 1988:950) om kulturminnen m. m. om utvidgade skyddsföreskrifter för byggnadsminnet kv Penningen 6, "Hedbergska" huset", Gustav Adolfs församling, Sundsvalls kommun.

Länsstyrelsen lämnar råd och anvisningar för byggnadens underhåll. Även Länsmuseum Västernorrland kan rådfrågas.

Om särskilda skäl finns får Länsstyrelsen enligt 3 kap. 14 § kulturminneslagen lämna tillstånd till ändring av byggnadsminne.

Enligt 3 kap. 21 § kulturminneslagen gäller detta beslut omedelbart, även om det överklagas.

MOTIV FÖR BESLUT

Länsstyrelsens beslut grundar sig på de arbetsinsatser som genomfördes under 1996-1997. Här avses de två östligast belägna rummen i f d lägenheten våningen 1 trappa mot Kyrkogatan, vars ursprungliga innertak synliggjordes under hösten 1996. Interiörerna rekonstruerades därefter utifrån takens utförande med ursprungliga detaljer som återfanns på övriga ytor.

SKYDDSFÖRESKRIFTER

1. Byggnaden får inte rivas, flyttas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.
2. I entré och trapphus mot Kyrkogatan, samt delar av f d lägenheten våningen 1 trappa, adress Kyrkogatan 26, vilka kryssmarkerats på bilagda planritningar, får ingrepp inte göras i stomme, ursprunglig planlösning eller fast inredning. Befintliga målningar skall bibehållas och underhållas med så att deras karaktär inte går förlorad eller det kulturhistoriska värdet minskar.
3. Byggnaden skall underhållas så att den inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten skall utföras med traditionella byggnadsmaterial och metoder på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar.

BESKRIVNING

Byggnaden Kyrkogatan 26 uppfördes i två våningar samt inredd vind 1889-90 efter osignerade ritningar, som sedermera tillskrivits dåvarande stadsarkitekten Per Appelberg och hans kollega Knut Gyllencreutz. Fasaderna har ritats som ett franskt stadspalats, vilket måste ha passat den burgne byggherren Johan August Hedberg förträffligt. Huset har en sockel i granit, fasaden mot gatan har frilagd mur i rött tegel med omväxlande hel- och halvstensskift, en kraftigt framspringande takfotslist med äggstav, tandsnitt och konsoler, samt sadeltak belagt med falsad plåt lagd i fjäll. I öster och väster skjuter en rustikkedjeinfattad risalit ut, vilken kröns med mansardtak. I vardera risalit finns två kopplade fönster, totalt nio fönsteraxlar utmed fasaden i vardera plan. I vindsvåningen finns sju kupor mellan mansardkrönen. Mellan bottenvåningen och övervåningen finns ett brett våningsband där fönsterbröstningarna utformats med balusterräcken. De kraftiga fönsteromfattningarna, liksom samtliga övriga dekorativa fasaddetaljer är utformade i cementputs eller rent av betongsten. I väster finns en gårdsportal med hög smidesgrind.

Huvudentrén Kyrkogatan 26 inramas av 3/4 kolonner i polerad granit med dekorerade postament i betongsten. Kolonnerna bär upp ett entablement, vars fris innehåller festonger som möts i mitten där ett lejongap höjer sig över en slutsten. Kornischen är försedd med ett tandsnitt. I portgången välver sig ett bågvalv fyllt med kassetter i vars mitt stuckgipsrosetter återfinns. Entrépartiet i brunlaserad furu består av två kraftfulla dörrblad med tre fyllningar, den övre med genomsiktligt glas, skyddat mot gatan av ett sirligt smidesgaller. Under densamma finns bokstaven H innefattad i en kartusch. Samtliga lister till fyllningarna är utformade med pärlstav och möjligen stiliserad äggstav. Anslagslisten är en kraftig kolonnett. Över dörrbladen finns en fast halvcirkelformad del, som följer valvbågen och innehåller glas på vilket adressnumret står skrivet med förgyllning av samma karaktär som t ex Centralgatan 14. Mellan dörrbladen och övre delen finns en horisontell kraftig list i form av ett bundet lagerknippe.

Huset bestod ursprungligen av kontor i bottenvåningen och en bostadsvåning 1 trappa upp. Delar av denna våning, tidigare tre, numera fem rum i fil mot gatan, har restaurerats dels under 1980-talets slut samt de två östra rummen under 1996.

HISTORIK

Johan August Hedberg föddes den 20 april 1828 på gården Hallarp i Ullasjö socken i Elfsborgs län, som mellanson till västgötaknallen och jordbrukaren Andreas Hedberg och dennes maka Johanna Rylander.

Johan August hamnade liksom sina två bröder, den äldre Anders Petter och den yngre Andreas, i Sundsvall. Det lär ha berott på att den äldre brodern, som följde fadern på en resa till Norrland 1838 och senare bedrev gårdfarihandel i Medelpad, Ångermanland och Jämtland, på 1850-talet bosatte sig i Sundsvall och öppnade garn- och vävnadshandel. Eftersom han kom vid den tid då trävaruhandeln expanderade kraftigt och hade näsa för affärer sögs han

upp i strömvirveln av skogsspekulation. Johan August Hedberg kom till Sundsvall 1858 och fick arbete hos sin äldre bror. Han öppnade själv en manufakturaffär, men valde även han att ägna sig åt trävaruhandel. Även den yngre brodern Andreas kom till Sundsvall, året efter Johan August, öppnade ett garveri, som han sedan troligen drev till sin död 1878.

1870 gifte sig Johan August Hedberg med Maria Axling, dotter till handlaren Axling i Sundsvall. Paret fick inga egna barn och Johan August dog den 14 mars 1906. Maria Hedberg dog 1914.

Både Anders Petter och Johan August blev framgångsrika grosshandlare. Den förre blev med åren mycket förmögen och efterlämnade vid sitt hastiga frånfalle den 7 september 1882 en förmögenhet som i bouppteckningen uppskattades till 3.182.199 kr.

Brodern Johan August ärvde det mesta av tillgångarna. Då Anders Petter tydligen hade haft för avsikt att donera pengar till flera olika församlingar och staden Sundsvall genomförde sterbhuset den dödes vilja trots att testamente saknades. På Johan August Hedbergs initiativ donerades till Sundsvalls stad omkring 540.000 kr, vilket delvis användes till byggandet av dåvarande läroverket, numera Hedbergska gymnasiet. 20.000 kr gick även till fontänen i parken "Vängåvan", vars mark redan under Anders Petter Hedbergs livstid donerats av honom själv tillsammans med Nils Wikström, grosshandlare och ägare av Mons sågverk.

Johan August Hedberg övertog sin brors företag efter dennes död där Klampenborgs- och Stockviks sågverk intill Svartvik en dryg mil söder om Sundsvall var helägda företag av brodern, medan däremot Tunadals-, Sunds- och Alafors sågverk var delägda. A P Hedberg hade bl a också intressen i Sandö glasbruk. Broderns företag ombildades till A. P. Hedbergs AB. 1898 sålde Johan August Hedberg A P Hedbergs AB:s alla skogar och sågverk till Tunadal AB för 3 400 000 kronor, Tunadal som längre fram skulle komma att ingå som en femtedel av det fusionerade SCA.

Johan August Hedberg spelade en stor roll i stadens kommunala liv och var stadsfullmäktigeledamot åren 1883-94, var dessförinnan drätselkammarens ordförande, ledamot av skolrådet, och tillhörde under lång tid styrelsen för Sundsvalls Enskilda Bank och Sundsvalls Utskänkningsbolag, samt var ordförande i Sundsvalls sparbank.

Johan August Hedberg, som redan före Sundsvallsbranden 1888 bodde med adress Kyrkogatan 26, byggde 1883 om sin gård. De båda makarna beslöt efter stadsbranden 1888 att bygga ett eget hus på tomten Kyrkogatan 26 och ritningarna godkändes av byggnadsnämnden i september 1889.

Efter Johan August Hedbergs bortgång 1906 undergick huset samma år en restaurering efter ritningar av Gustaf Hermansson varvid en del detaljer borttogs på gatufasaden och taket. Fru Maria Hedberg avled den 11 mars 1914 och båda makarna efterlämnade ytterligare donationer till staden. Huset med innehåll donerade emellertid fru Hedberg till rådmannen John af Sandeberg, makarnas mångåriga vän och rådgivare. Denne avled i sin tur 1916 och testamenterade

huset med lösegendom till Sundsvalls stad att användas för kommunala ändamål. I donationen ingick även ett stort antal tavlor av mer eller mindre kända konstnärer, ostindiskt porslin och en rätt stor silversamling som numera förvaras på Sundsvalls museum. 1918 flyttade drätselkammaren in sin sessionssal i bostadsvåningens stora salong, byggnadsnämnden och hamnstyrelsen nyttjade förmaket som sammanträdeslokal, matsalen och den f d jungfrukammaren mot öster uppläts för byggnadskontoret och stadsingenjörskontoret, stadsarkitektkontoret fick lokaler i förutvarande serveringsrummet och toalettrummet och stadskamreren och revisorerna inrymdes i de tre herrummen i väster.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Den som inte är nöjd med detta beslut, kan överklaga det hos Länsrätten i Västernorrlands län genom en skrivelse som dock skall sändas till Länsstyrelsen, Kulturmiljö, 871 86 Härnösand.

Skrivelsen skall ha kommit in inom tre veckor från den dag vederbörande har fått del av beslutet. Ytterligare upplysningar om sådant överklagande lämnas i bilagt informationsblad 'Fullföljdshänvisning'.

I den slutliga handläggningen av detta ärende har även länsantikvarien och jurist deltagit.

Inger Liliequist
tf länsråd

Torbjörn Svaan
antikvarie

Kopia till:

Riksantikvarieämbetet, kulturmiljöavdelningen, Box 5405, 114 84 Stockholm

För åtgärder enligt 3 kap 8 § kulturminneslagen

Inskrivningsmyndigheten vid Sundsvalls tingsrätt, Box 467, 851 06 Sundsvall
Överlantmäтарыndigheten i Västernorrlands län, Box 154, 871 23 Härnösand

